

cultuurhistorisch en stedenbouwkundig
onderzoek centrumgebied

mei 2021

Contact

contactpersonen: Ralf Hottentrager en Marjan Ketner
mail: mail@od205.nl
projectnummer: 105-OT-03
versie: concept
datum: 16 mei 2021

Colofon

Schiehavenkade 158-160

3024 EZ Rotterdam
tel 010 303 1277
www.od205.nl

Gemeente Goeree-Overflakkee

Inhoudsopgave

INLEIDING		04
KLEINE HISTORISCHE SCHETS		05
ONTSTAAN VAN OUDE TONGE		06
DORP AAN HET HAVENKANAAL		07
WATERSNOODRAMP		08
SLEUTELDORP OUDE TONGE		09
ONTWIKKELING OUDE TONGE		10
UNIEKE CULTUURHISTORIE		12
STEDENBOUWKUNDIGE ANALYSE DORPSKERN		14
VERDWENEN EN NIEUWE STRUCTUREN DORPSKERN		16
CULTUURHISTORIE DORPSKERN		18
CONCLUSIES EN OPGAVE		19

Inleiding

Hoe kunnen we de dorpskern van Oude Tonge aantrekkelijker maken voor bewoners, ondernemers en bezoekers?

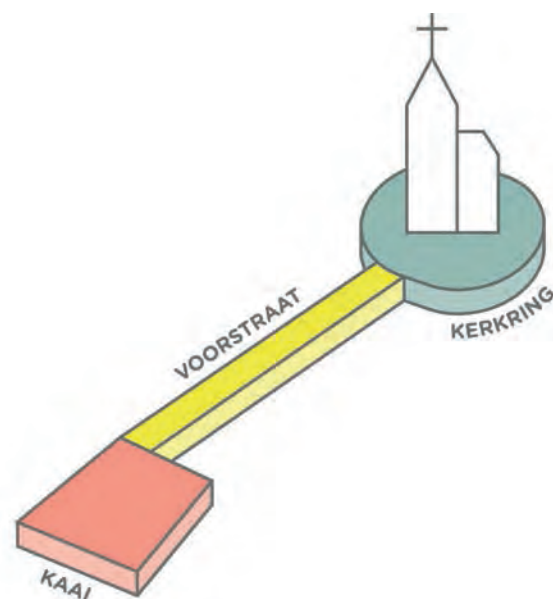
Naar aanleiding van een bewonersinitiatief met ideeën voor het Kaaiplein heeft de gemeente deze actuele vraag naar kwaliteitsverbetering omarmd en in een breder perspectief geplaatst. Niet alleen op het Kaaiplein, maar ook op andere plekken in de historische kern van Oude Tonge liggen kansen om de uitstraling, het gebruik en de samenhang te verbeteren.

Om het kader te bepalen voor deze opgaven, heeft de gemeente dit cultuurhistorisch en stedenbouwkundig onderzoek laten uitvoeren. In dit onderzoek is de ontwikkelgeschiedenis van Oude Tonge in beeld worden gebracht. Aandacht gaat uit naar de historische structuur van het dorp, de relatie met het omliggende land-

schap, de kenmerken van de bebouwing, het groen en de openbare ruimte. Tevens geeft het onderzoek inzicht in de huidige stedenbouwkundige structuur en het gebruik en de inrichting van de belangrijkste openbare ruimtes in de dorpskern namelijk: de Kerkring, de Voorstraat, het kruispunt Molendijk-Voorstraat, het Kaaiplein en de Dabbehof.

Dit onderzoek vormt de basis voor een vervolgtraject waarin wordt verbeeld hoe de inrichting van de openbare ruimte kan worden versterkt en wat de onderlinge samenhang is.

In samenspraak met bewoners zullen kansen en prioriteiten van diverse ingrepen worden afgewogen en samengebracht in een meerjarenplan waarbinnen de gewenste kwaliteitsverbetering tot uitvoering kan worden gebracht.

Sleuteldorp Oude-Tonge

studiegebied cultuurhistorische en stedenbouwkundige analyse

Kerkring

Voorstraat

Kaai met oorspronkelijke havenkom

Kleine historische schets

LAND IN DE DELTA

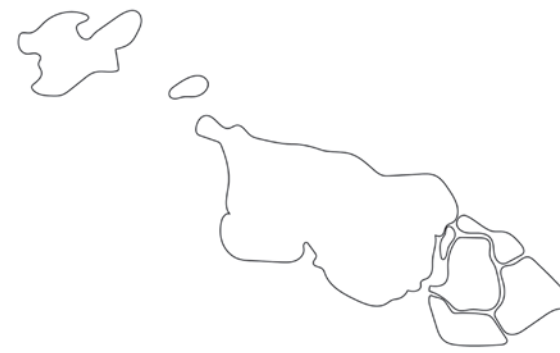
Aan het begin van de jaartelling zijn de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden een uitgestrekt veenmoeras met droogvallende platen, schorren en slikken, meerdere getijdengeulen, riviermondingen en krekken. De hoge strandwallen op het eiland Goeree beschermden het land tegen de zee. De eerste bewoners, de Romeinen, vestigden zich dan ook op deze hoger gelegen strandwallen en kreekkruggen. Het andere eiland Overflakkee was toen nog een wildernis, met kleiplaten, kwelders en krekken. Door de warmere tijd in de Vroege Middeleeuwen was de zee vaak onstuimig. Zo is er door de vele overstromingen veel veen weggeslagen en heeft de zee zand en klei aangevoerd. Uiteindelijk klinkte het veen steeds meer in en verzandden de geulen. Deze zogenaamde kreekkruggen waren de hogere delen die als eerste werden bewoond. Dit is nog steeds te zien aan de voorstraten van de oudste dorpen die hoger liggen dan de latere dorpsuitbreidingen. Op de geomorfologische kaart is goed zichtbaar hoe het eiland ooit is ontstaan. Goeree bestaat uit hoger gelegen strandwallen en duinen. In Overflakkee zijn de sporen te zien van de oude kreekbeddingen en -ruggen, oeverwallen en de vlaktes van getijafzettingen.

INPOLDERING VAN HET EILAND

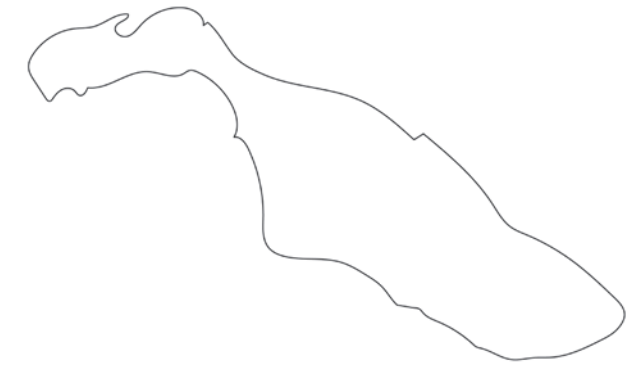
Vanaf de 15e eeuw worden steeds meer van de drooggefallen platen op Overflakkee bedijkt. Zo ontstaan de eerste polders, die toen nog als kleine eilandjes in de delta lagen. Onder invloed van de getijden wordt steeds nieuw zand en slib aangevoerd, waardoor er rondom de gevormde polders nieuw land ontstaat. Zodra één van die platen hoog genoeg was, legde men er weer een dijk omheen waardoor een nieuwe polder ontstond. Op deze manier werden er steeds nieuw land ontgonnen, en daarmee werden de eilanden Goeree en Overflakkee steeds groter.

Tot halverwege de achttiende eeuw bleven Goeree en Overflakkee twee aparte eilanden. Toen in 1751 de Staten van Holland besloten dat de Statendam de twee eilanden zou gaan verbinden. Aan deze dam werden vervolgens weer nieuwe polders gelegd, waardoor de twee eilanden uiteindelijk aan elkaar groeiden.

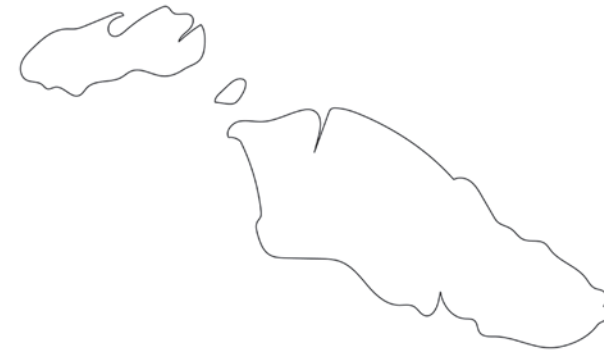
De polders waren een ideaal gebied voor de landbouw door de vruchtbare zeeklei. Ook nu wordt het landschap gekenmerkt door de akkerbouw die er plaatsvindt. Met de oude krekken die nog steeds zichtbaar zijn en de vele polders en dijken is het een echt cultuurlandschap dat organisch is gegroeid.

Goeree-Overflakkee in 1483

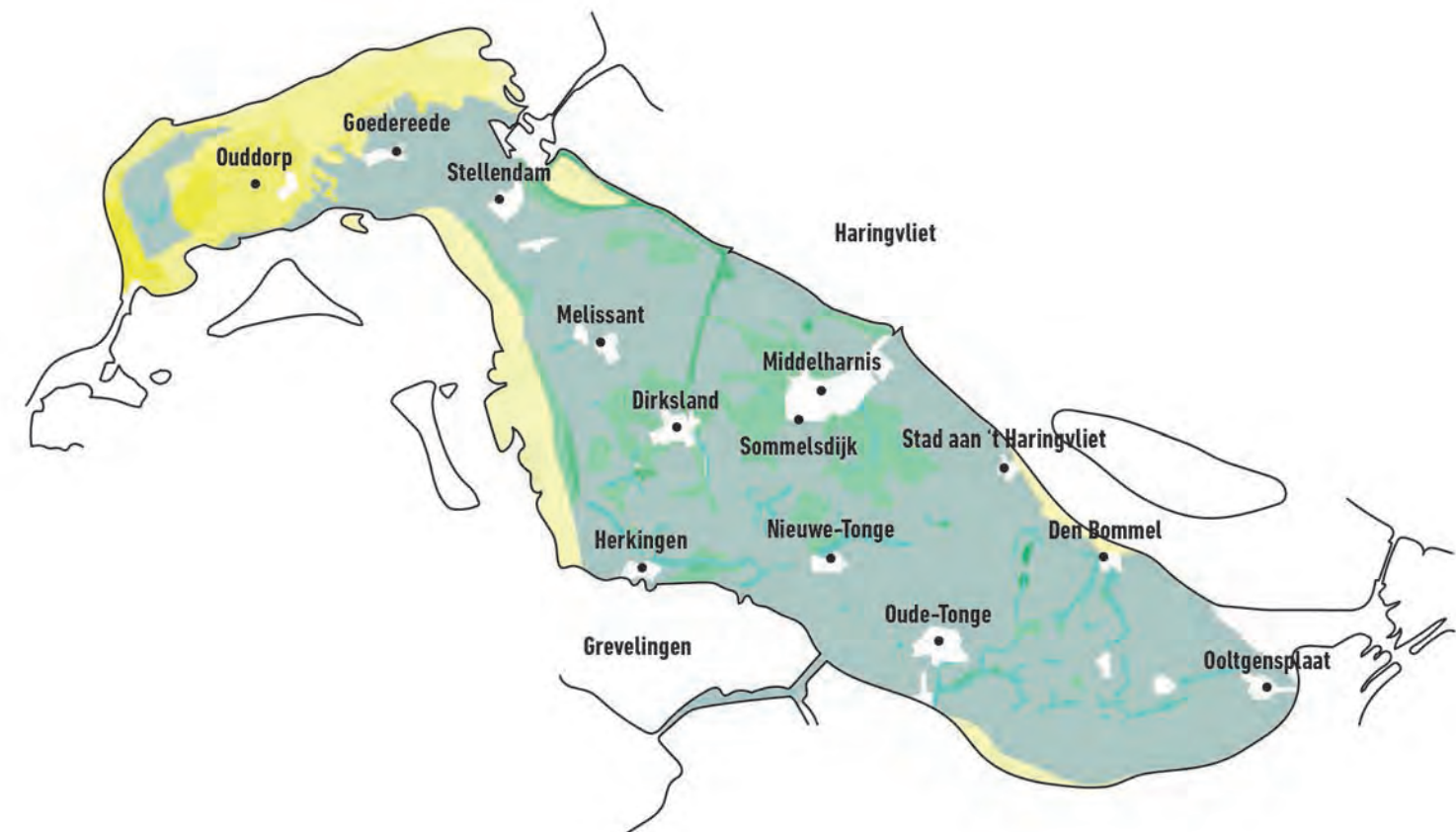
Goeree-Overflakkee in 1937

Goeree-Overflakkee in 1750

Goeree-Overflakkee in 2020

De geomorfologische kaart laat de natuurlijke elementen uit de ontstaansgeschiedenis van Goeree-Overflakkee zien, zoals de oude krekken en kreekkruggen en de hoger gelegen strandwallen en duinen.

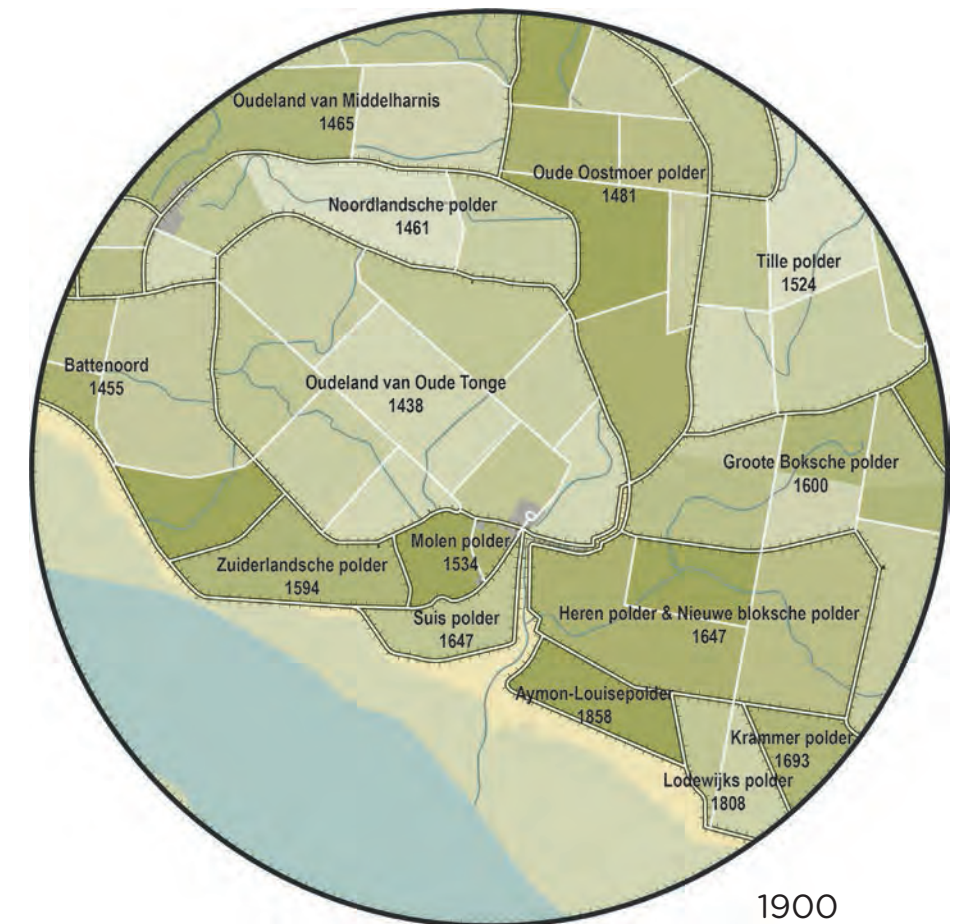
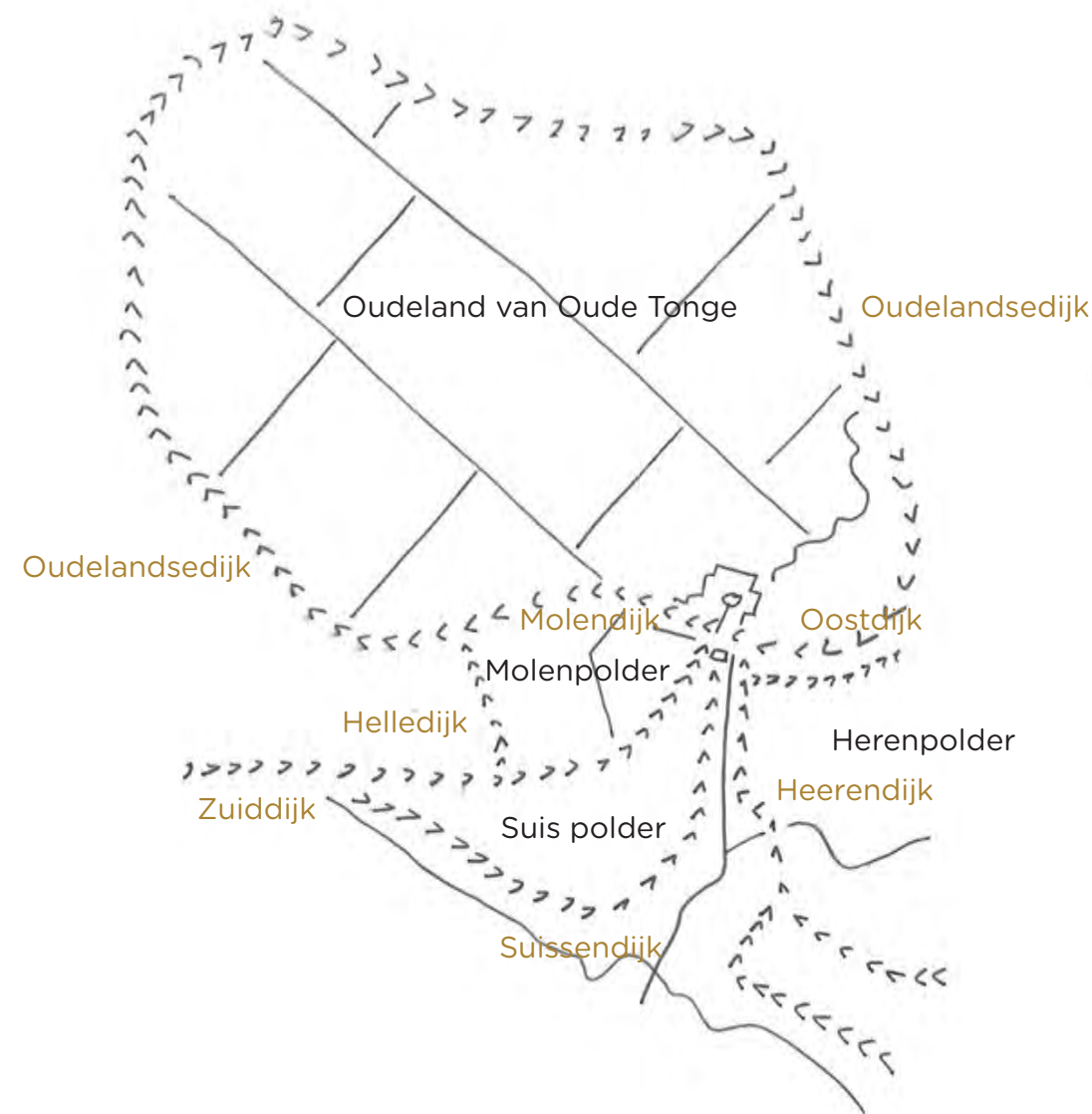
Ontstaan van Oude-Tonge

ONTWIKKELING LANGS DIJKEN EN POLDERS

Zoals de rest van Goeree-Overflakkee steeds verder werd ingepolderd, gebeurde dit ook rondom Oude-Tonge. De oudste polder die werd aangelegd was het Oudeland van Oude Tonge in 1438. Deze polder lag toen nog als klein eilandje in de delta. Door de getijden slibde hieromheen vervolgens land aan, wat weer werd omdijkt en ingepolderd. Zo ontstonden achtereenvolgens de Molenpolder in 1534, de Zuiderlandsche polder in 1594, de Suispolder in 1647, de Herenpolder en Nieuwe bloksche polder in 1647 en tot slot de Aymon-Louisepolder in 1858.

De dijken werden meestal vernoemd naar de polders en heten nu nog steeds zo. Zoals de Molendijk, de Oudelandsedijk, de Heerendijk en de Suissendijk.

Het dorp Oude-Tonge ontstond aan een oude kreek in de polder Oudeland van Oude Tonge, op de plek waar later de Molenpolder, Suispolder en Herenpolder zullen samenkomen. De naam Oude-Tonge komt hier ook vandaan. Een *tonge* is namelijk land dat uitloopt in een smalle strook of landtong. De oude inham van de kreek is altijd gebleven doordat het in gebruik werd genomen als Havenkanaal.

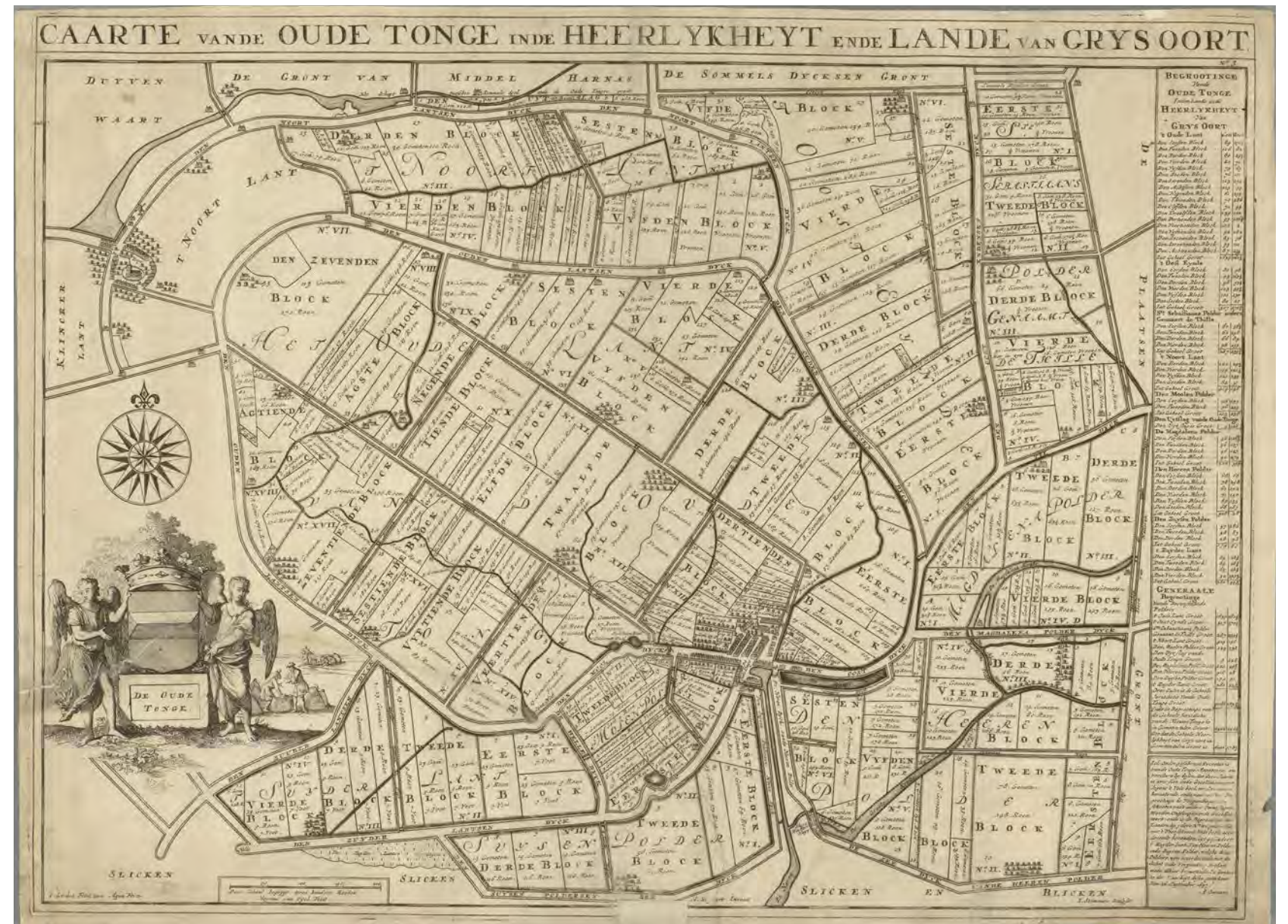
Dorp aan een havenkanaal

HAVENKANAAL OUDE-TONGE

De havenkanalen die typisch zijn voor Goeree-Overflakkee zijn een overblijfsel van de vroegere krekken. Veel van de oude dorpen werden namelijk gesticht op de plek waar een kreek en de bedijking samenkwamen. Dit werden havendorpen, waarbij de krekken als toegang tot zee diende. De dorpen ontwikkelden zich tot belangrijke handelsknooppunten voor de scheepvaart, visserij en handel.

Het havenkanaal van Oude-Tonge onderscheidt zich van andere kanalen door het slingerende tracé. Dit komt doordat het eigenlijk een uitgediepte kreek is. Bij andere dorpen werden de tracés rechtgetrokken, maar in Oude-Tonge is dit niet gebeurd. De havenkanalen kostten constant veel zorg en aandacht. Doordat het tracé verzandde moest het met regelmaat uitgebaggerd en doorgespoeld worden. Het Spui speelde hier een belangrijke rol in. Bij hoogwater werd buitenwater ingelaten in het Spui. Zodra het laag water werd leegden ze het Spui in één keer, waarbij de kracht van het water ervoor zorgde dat het slib uit de haven weggespoeld werd.

Na de aanleg van de keersluis verloor de uitwateringssluis en daarmee het Spui zijn functie. Op dit moment kent het kanaal twee keersluizen. De eerste werd aangelegd in 1916-1917 zodat de haven bij hoog water kon worden afgesloten. Het dorp had van oudsher namelijk al veel te maken met wateroverlast. De Watersnoodramp van 1953 is hiervan het bekendste voorbeeld en leidde tot een andere kijk op de waterhuishouding. De Deltawerken werden in gang gezet en als onderdeel daarvan werd een lange dijk aangelegd ten zuiden van Oude-Tonge, lopend van de Galathese haven tot aan Herkingen. Om de haven van Oude-Tonge bereikbaar te houden is toen een tweede keersluis aangelegd. Tegenwoordig wordt de haven nog steeds gebruikt, maar voornamelijk voor recreatievaart. Door de Deltawerken was Goeree-Overflakkee voortaan verbonden met de noordelijke en zuidelijke eilanden. Daardoor kwam het eiland plots in trek voor recreatie.

kaart ongedateerd

Watersnoodramp

DE FEBRUARINACHT IN 1953

Al sinds de Vroege Middeleeuwen is Goeree-Overflakkee onderhevig aan overstromingen. Zo hebben de Sint-Elizabethsvloed van 1421, de Allerheiligenvloed van 1570 en de grote watervloed van 1682 veel schade aangericht. De vele dijkdoorbraken van die tijden hebben duidelijk hun sporen achtergelaten op het eiland. Dit is te zien aan de wielen, ringvormige gaten achter de dijk waar die werd weggeslagen, die nu gevuld zijn met water. Het Groote Gat bij Ooltgensplaat is hier een goed voorbeeld van.

De storm die in 1953 over het land raasde had grote gevolgen voor het eiland. De storm heeft met zijn kracht zeewater vanaf de Noordzee richting het Zuid-Westen van Nederland gestuwd. Dit, in combinatie met het hoogwater, zorgde ervoor dat het water tot alarmerende hoogte steeg. Gedurende de nacht zijn er op zo'n 150 plaatsen dijken doorgebroken waardoor het water de polders

in stroomde. 80% van Goeree-Overflakkee is hierdoor onder water komen te staan.

De ramp heeft vooral veel schade aangericht in Oude-Tonge. Op het hele eiland komen 488 mensen om het leven, waarvan maar liefst 305 in Oude-Tonge. Het gehele dorp kwam onder water te staan en vele huizen raakten beschadigd. Het is daarmee het zwaarst getroffen dorp van de Ramp. Om die reden zijn er vele herdenkingsmonumenten te vinden en is de Rampbegraafplaats er aan de Heerendijk gelegen.

DELTAWERKEN

Een half jaar na de ramp is het eiland weer droog en zijn de meeste evacuees teruggekeerd naar het eiland. Als gevolg van de ramp wordt besloten de Deltawerken aan te leggen, om in de toekomst Zuid-West Nederland te beschermen tegen overstromingen. In 1970 is de Haringvlietdam gereed, en een

jaar later de brouwersdam. Hierdoor zijn het Haringvliet en de Grevelingen voortaan afgesloten van zee. Verder zijn de dijken verhoogd en verzwaaard, en zijn er meer dammen en sluizencomplexen geïnstalleerd.

In Oude-Tonge is dit te zien aan de twee keersluizen in het Havenkanaal. De eerste werd aangelegd in 1916-1917 om de oude kwetsbare haven in het geval van hoog water te kunnen afsluiten. Oude-Tonge had namelijk altijd al veel wateroverlast. Na de Watersnoodramp van 1953 is de tweede keersluis aangelegd om de haven van Oude-Tonge bereikbaar te houden voor de scheepvaart. Tussen de Galathese haven tot aan Herkingen werd na de Ramp namelijk een 18 kilometer lange dijk aangelegd die de haven anders zou blokkeren.

Ondergelopen straten Oude-Tonge

Oude-Tonge volledig getroffen door Watersnoodramp

Dorp in puin en onbegaanbaar

Herdenking op de Rampenbegraafplaats

Sleuteldorp Oude Tonge

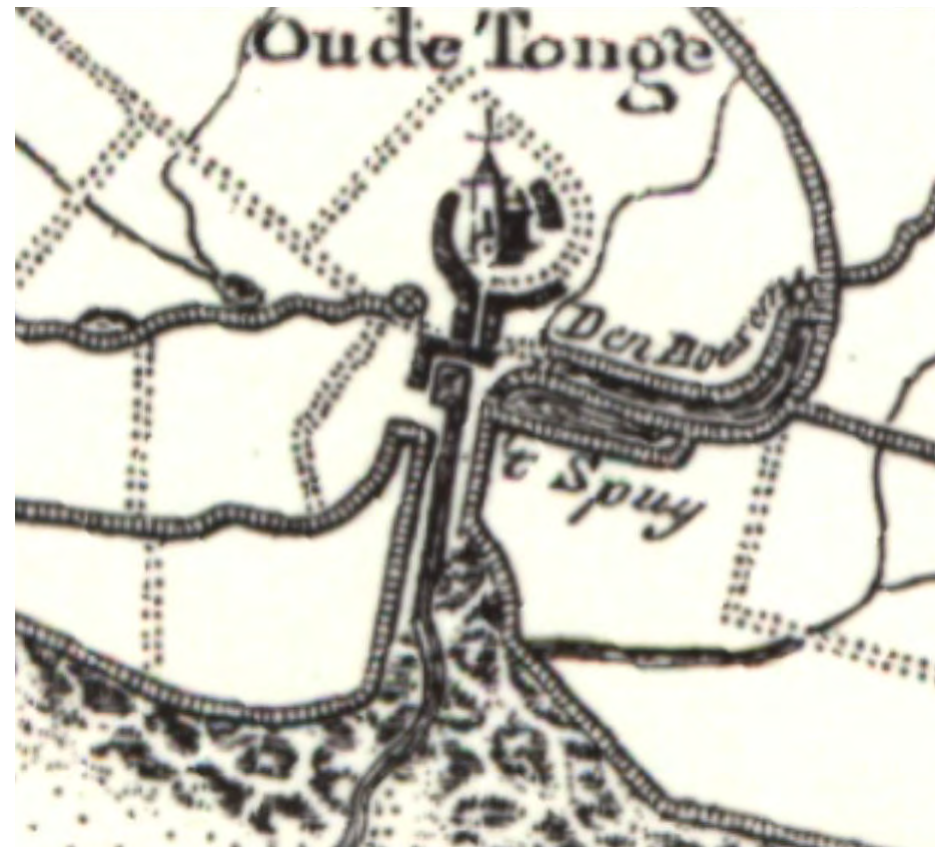
SLEUTELDORP OUDE-TONGE

Het dorp Oude-Tonge is op eenzelfde manier ontstaan als veel andere dorpen op Goeree-Overflakkee. Deze dorpen worden ook wel 'kerkring-voorstraatdorpen' genoemd of sleuteldorpen naar de bijzondere sleutelvorm.

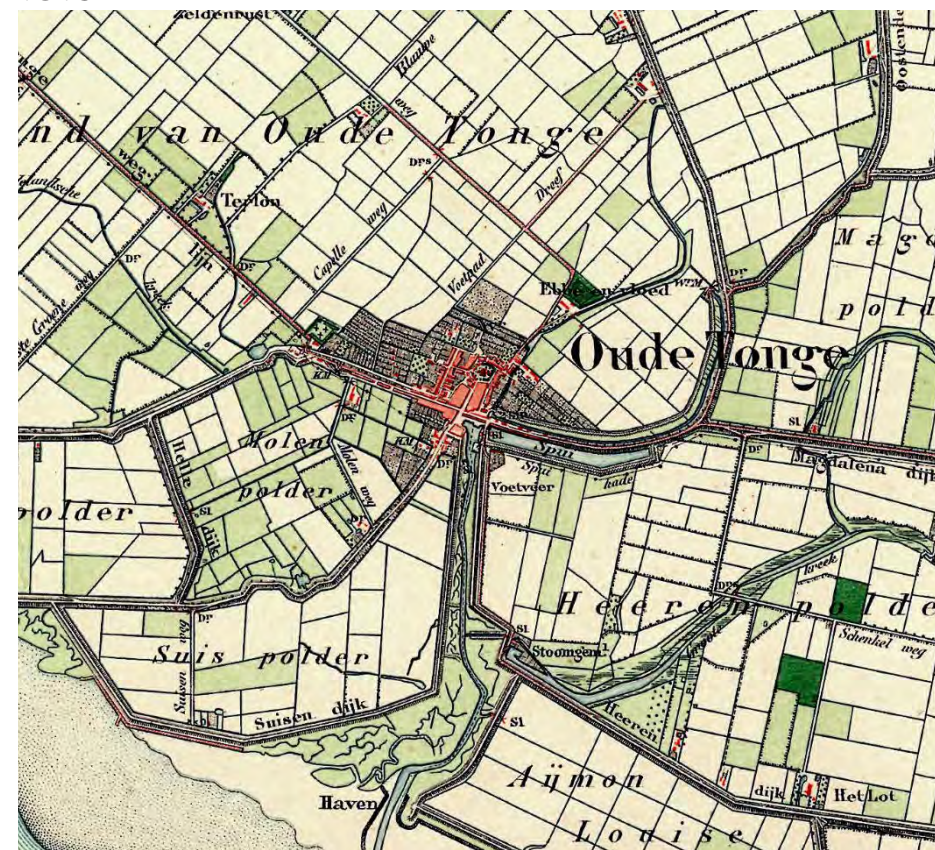
Het dorp is ontstaan toen het gebied in de vijftiende eeuw werd ontgonnen. Eerst werd de kerk gebouwd, op een hoger gelegen plek. Hieromheen werd de kerkring aangebracht, een cirkelvormige gracht. Nu is de gracht gedempt, maar de cirkelvorm is nog steeds aanwezig.

Na het bouwen van de kerk werd er vanuit de kerkring richting de zeedijk een Voorstraat aangelegd. Dit gebeurde op dezelfde manier in andere dorpen. De Voorstraat was de hoofdstraat van het dorp. Deze werd aangelegd op een hoger gelegen gedeelte, meestal op een oude kreekrug. Langs de Voorstraat werden de eerste huizen gebouwd.

Tot slot werd er buitendijks een haven aangelegd, aansluitend op de Voorstraat. Via het havenkanaal, wat feitelijk een oude uitgediepte kreek was, stond het dorp in verbinding met het open water. Door de inpolderingen die gedurende de tijd plaatsvonden, kwam de haven steeds verder inlands te liggen.

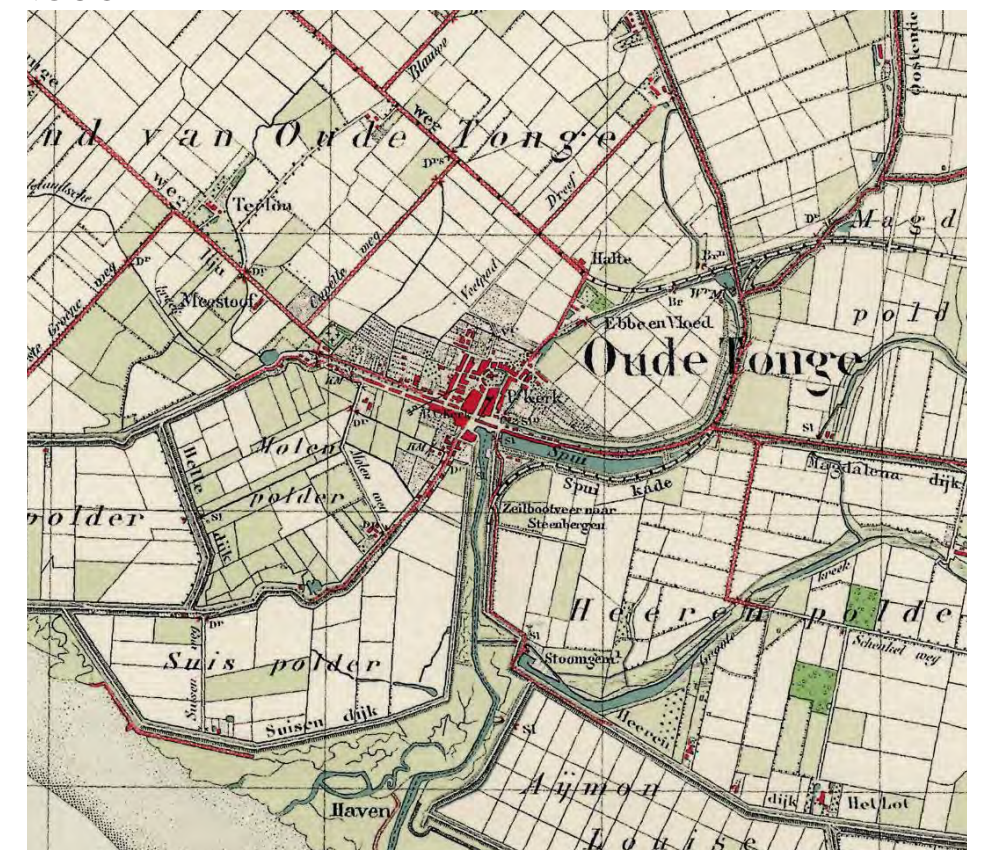
1815

1895

1860

1930

Ontwikkeling van Oude Tonge

UITBREIDING SLEUTELDORP

Oude-Tonge is vanuit de sleutelstructuur met de Kerkring, Voorstraat en Kaai langzaam uitgebreid. Eerst langs de dijken en wegen, en later vanuit de kern ook richting het noorden, oosten en westen langs nieuwe structuren.

Lange tijd liep er een oude kreek die als afbakening diende aan de oostkant van het dorp. Deze is begin vorige eeuw gedempt, waarna de uitbreiding van het dorp verder naar het oosten kon plaatsvinden.

Hierna werd de Stationsweg de nieuwe grens in het noorden tot waar gebouwd werd. De komst van de N59 markeerde als nieuwe structuur een nieuwe grens. Toen is begonnen met de aanleg van het bedrijventerrein.

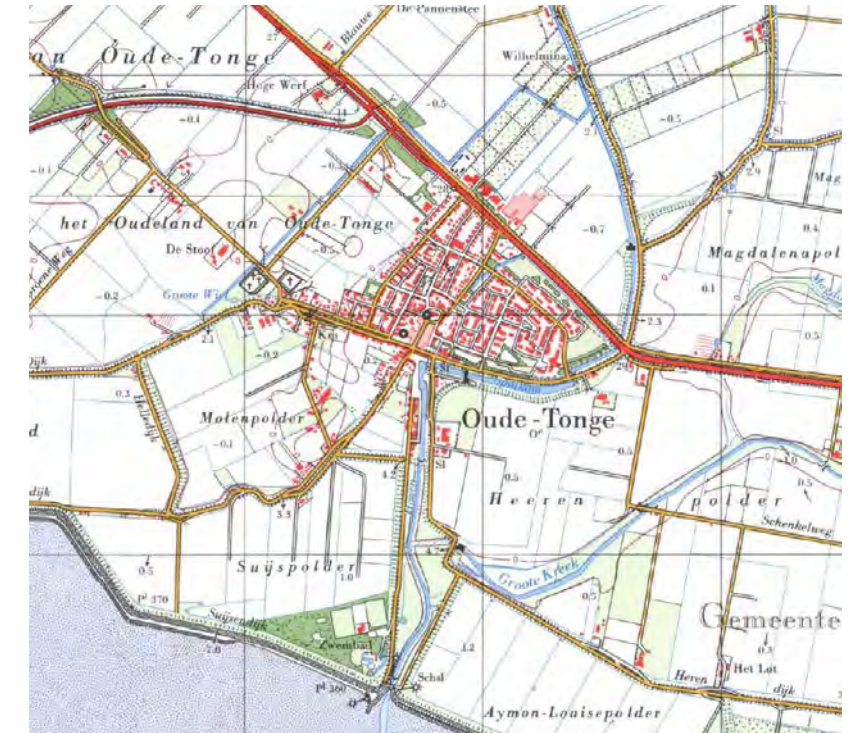
ONTWIKKELING SUIJSPOLDER

Op de bebouwing langs de Zuiddijk en Molendijk na blijft het gebied ten zuiden van de Molendijk lange tijd onbebouwd.

Na de Watersnoodramp verandert langzaam ook het zuidelijke deel van het dorp. Eind jaren '60 wordt er bij de Suisendijk een groot sportcomplex aangelegd met zwembad. Dit is de eerste stap om Oude-Tonge aantrekkelijk te maken voor toerisme. Eind jaren '80 verrijst er vervolgens een bungalowpark (Villapark Krammer). Recent is begonnen met een uitbreiding van het bungalowpark richting de Suisendijk, waarvan een deel al gerealiseerd is. Met de nieuwe woonwijk tussen het bungalowpark en het dorp is de Suijspolder voor een groot gedeelte bebouwd gebied geworden.

1960

1980

2000

2020

Ontwikkeling van Oude Tonge

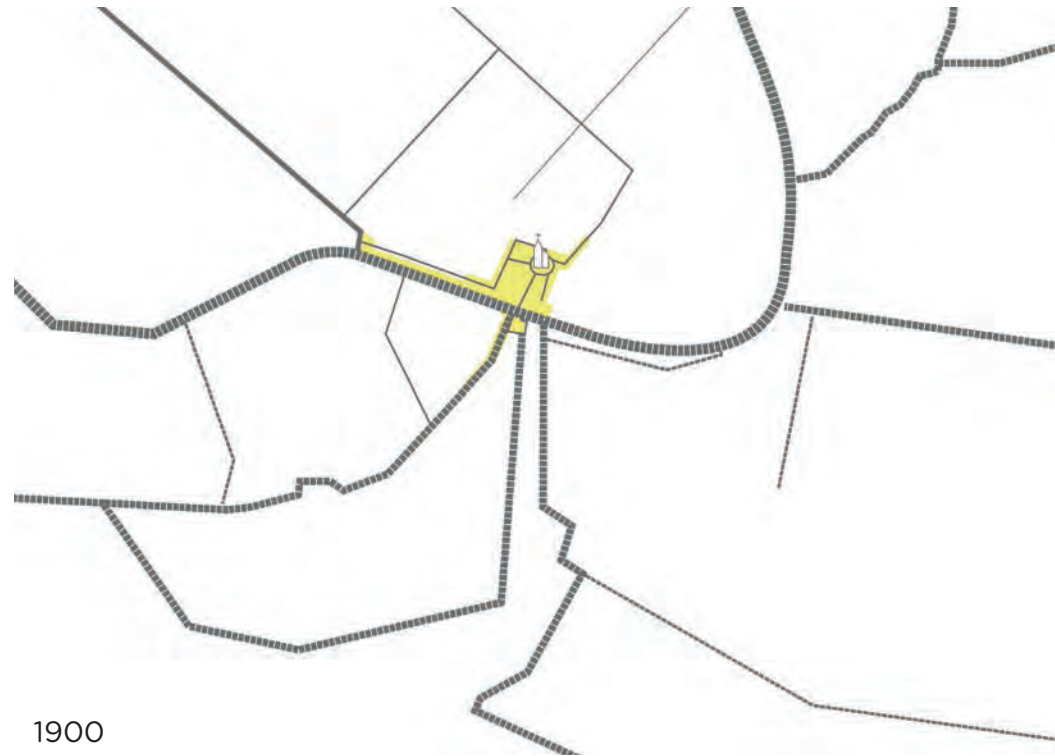
NIEUWE STRUCTUREN

De ontwikkelingen van Oude-Tonge hebben ook veel betekend voor de bepalende landschappelijke structuren. Rond 1900 waren de dijken de belangrijkste lijnen in het landschap. Zeker de Oostdijk en Molendijk liep als slagader door het dorp. Ook de dijken richting het zuiden (de Zuiddijk en Suissendijk) waren belangrijke structuren.

Vanaf halverwege de 20e eeuw begint dit te veranderen en worden andere wegen belangrijker. Zoals de Langeweg richting Nieuwe-Tonge.

Met de komst van de tram ten noorden van het centrum komt er een nieuw element bij. Toen is ook de Stationsweg (N498) aangelegd aansluitend op de Magdalenadijk. Vanaf dan wordt dit de belangrijkste weg om Oude-Tonge te bereiken. Vooral de dijken die richting het zuiden lopen worden steeds minder belangrijk.

Als begin 21e eeuw de N59 wordt aangelegd ligt de focus van de ontsluiting echt op het noorden van het dorp en worden de oude structuren ten zuiden van het dorp ondergeschikt in hun functie.

Unieke cultuurhistorie in Oude-Tonge en omgeving

OMGEVING

De ontwikkeling van Oude-Tonge is nog steeds zichtbaar in het landschap. Verschillende structuren en gebouwen zijn bewaard gebleven die de bijzondere cultuurhistorie laten zien.

In de omgeving zijn dit bijvoorbeeld de dijken en linten die het dorp omringen. Dit zijn de Molendijk, Oostdijk, Kolfweg en Zuiddijk. Ook het Havenkanaal is een belangrijk landschappelijk historisch element dat in zijn functie maar ook in zijn landschappelijke waarde sinds het ontstaan van het dorp een hoofdrol heeft gespeeld. Daarbij horen ook de twee keersluizen en de Spuikom die als overblijfsel van een oud systeem nog steeds in het dorp ligt.

DORP

In het dorp zelf zijn ook veel kenmerkende elementen te vinden. Dat begint bij de unieke combinatie van een sleuteldorp: de Kerkring, Voorstraat en Kaai. Deze drie zorgen samen voor het hart van het oude centrum. De straten, of delen daarvan, die eromheen liggen, zoals de Molendijk, Zuiddijk en Nieuwstraat maken onderdeel uit van dit oude centrum.

De kerk in de Kerkring, de Nederlands Hervormde Kerk, is één van de rijksmonumenten die het dorp rijk is. Ook de O.L.V. Hemelvaart is een rijksmonument, evenals molen De Korenbloem en boerderij Hoogewerf in het noorden van het dorp.

Ook van de Watersnoodramp heeft een aantal cultuurhistorische elementen in het dorp nagelaten. Te beginnen bij de Watersnodbegraafplaats, die werd aangelegd om de vele slachtoffers in het dorp te kunnen begraven. De twee andere begraafplaatsen stonden door de ramp namelijk onder water. Doordat het dorp in puin lag werden er op verschillende plekken op het eiland geschenkwoningen aangeboden. Oude-Tonge kreeg 24 woningen van Zweden cadeau die werden gebouwd aan de Julianastraat. Op enkele na zijn de woningen vervangen door nieuwe woningen in dezelfde stijl.

Andere kenmerkende elementen voor het dorp zijn de voormalige gasfabriek aan de Heerendijk en het moestuinencomplex tussen de Molendijk en de nieuwe woonwijk.

Unieke cultuurhistorie in Oude-Tonge en omgeving

V.l.n.r.: Havenkanaal, Keersluis Haven, Groote Kreek, Zuiddijk, Keersluis Spui, Voorstraat, Kaai, haven, molen De Korenbloem, Spui, Kerkring.

Stedenbouwkundige analyse dorpskern

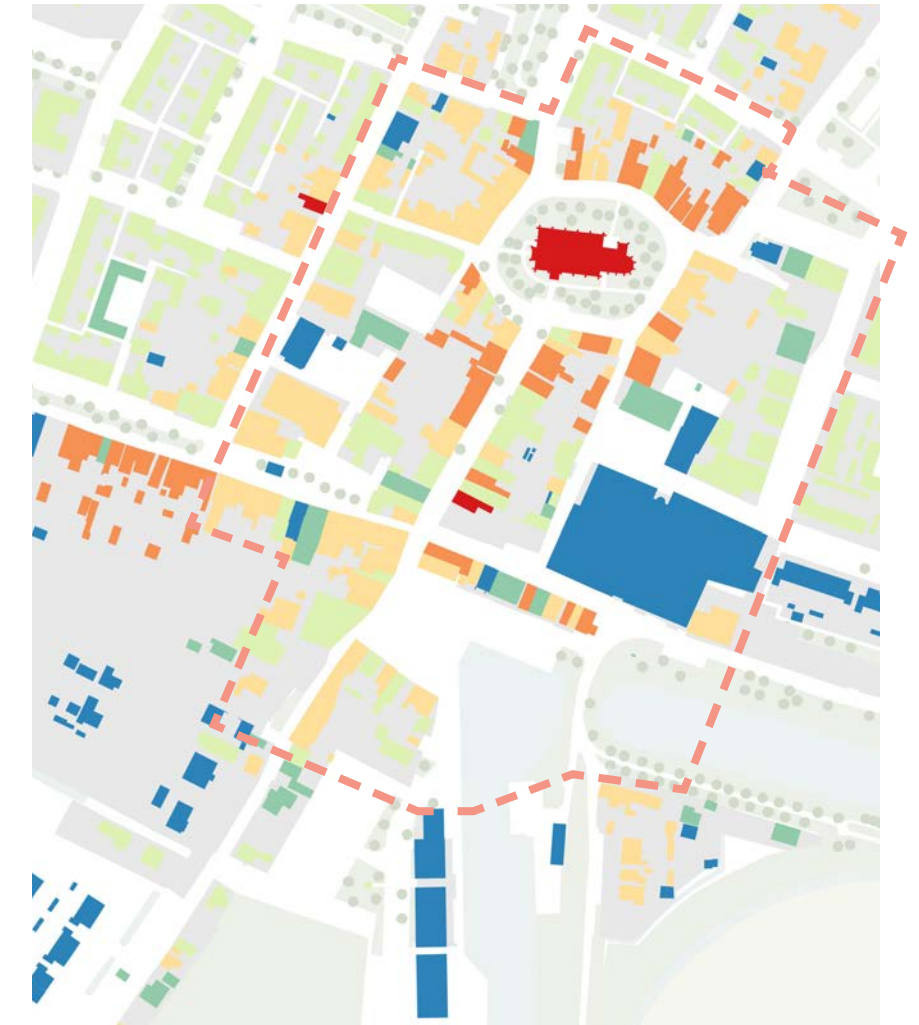

Luchtfoto met studiegebied

Korrelgrootte bebouwing

De dorpskern kenmerkt zich door bebouwing met een kleine korrelgrootte. Dat wil zeggen dat de meeste kavels pandsgewijs zijn bebouwd, wat je ook terugziet in de uitstraling van de bebouwing; elke woning is anders. Uitzonderingen op de kleine korrelgrootte zijn de twee kerken, het winkelcentrum, de bebouwing aan de Handelskade en nieuwbouw in de Molenpolder.

Bouwperiodes

De kaart met bouwperiodes laat de geschiedenis van Oude Tonge goed zien. Historische bebouwing gesitueerd op de hoger gelegen delen en dijken is veelal bewaard gebleven. In de schil daaromheen is tijdens de Watersnoodramp veel verloren gegaan, daar is de bebouwing veelal van na 1960. In 2008 opende het winkelcentrum met appartementen aan de Dabbehof, de appartementen aan de Handelskade en de woningen Molenpolder zijn van recente datum.

Stedenbouwkundige analyse dorpskern

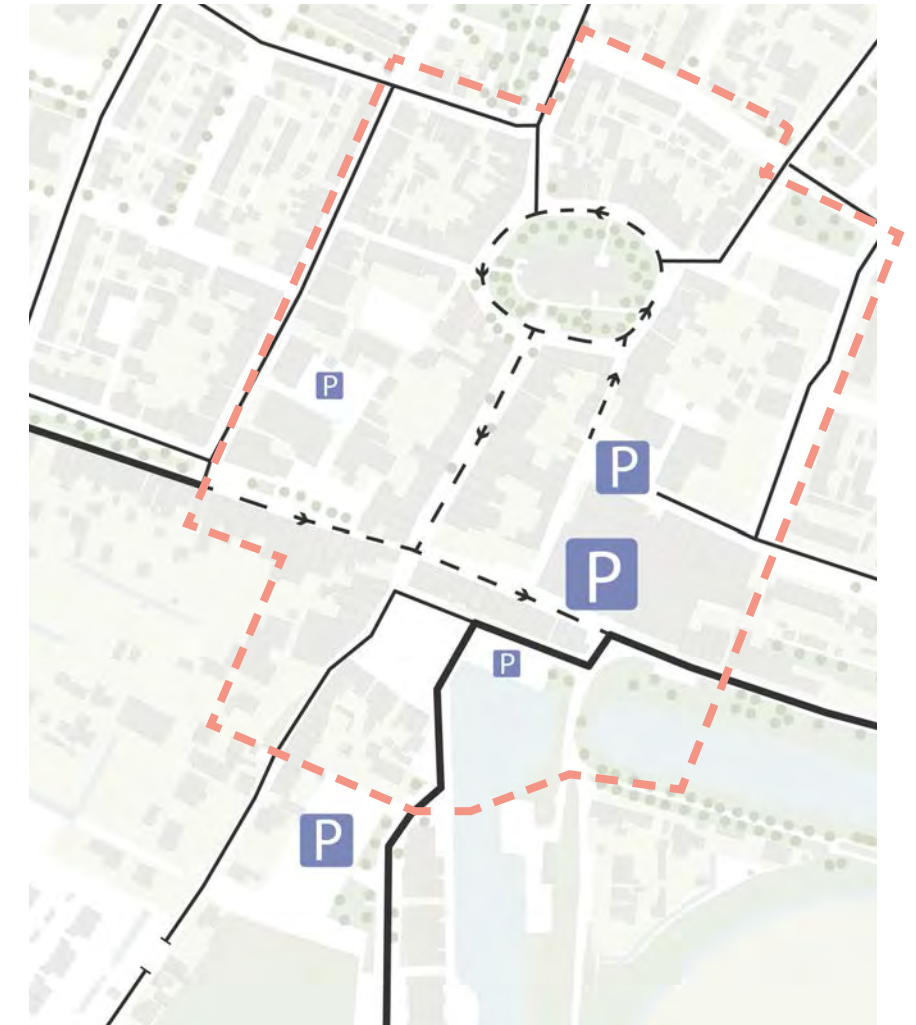

Luchtfoto met studiegebied

Groen- en waterstructuren

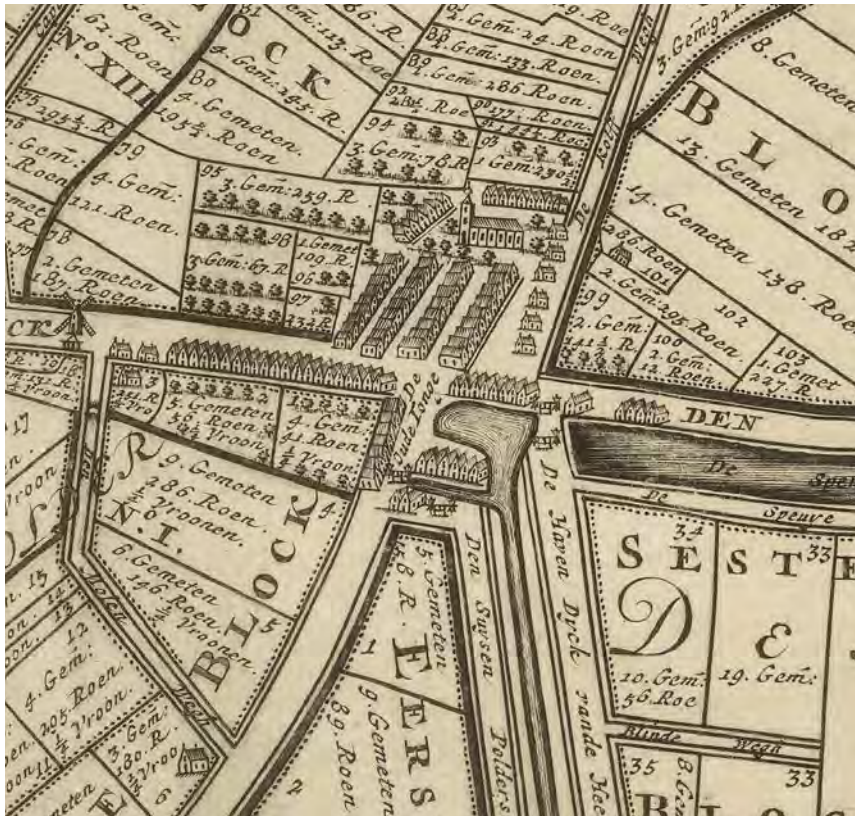
De meest opvallende groenstructuren in de dorpskern zijn: de bomen en gazon aan de Kerkring, het water van het Spui, de bijbehorende groene oevers en bomenrijen en tenslotte het havenkanaal, waarvan met name de taluds aan de oostzijde bijdragen aan een groen uitzicht vanaf het Kaaiplein. Het plantsoen en watergang (oorspronkelijke kreek) tussen Kolfweg en Grijsoord geeft een groene functie voor de aanliggende woonbuurten, maar is van minder invloed in de dorpskern. In de overige straten in de dorpskern is nauwelijks groen te bekennen op een enkele boom na.

Verkeersontsluiting

De historische straten van de dorpskern, de Kerkring, Voorstraat en Molendijk zijn eenrichtingsverkeer. Daaromheen bevindt zich een netwerk van straten die de dorpskern aan de noordzijde ontsluiten. Aan de zuidzijde van de dorpskern vormt de Zuiddijk en het Handelsterrein de voornaamste ontsluiting voor autoverkeer (Handelsterrein), fiets- en voetgangers (Zuiddijk). Het eerste deel van de Zuiddijk is toegankelijk voor bestemmingsverkeer. Beide straten zijn via de Kaai verbonden met de Oostzijde. De dorpskern heeft een vijftal grotere parkeerplaatsen ten behoeve van aanliggende voorzieningen (bij R.K.kerk, achter Kaaiplein, bij winkels Dabbehof en op de Kaai). Hoewel de verbindingen er zijn, ontbreekt het aan duidelijke wandelroutes in de dorpskern of naar buiten.

Verdwenen en nieuwe structuren in de dorpskern

kaart ongedateerd

VERDWENEN STRUCTUREN

Als we kijken naar de dorpskern van Oude-Tonge dan is aan de hand van de historische kaarten te zien dat er structuren en elementen bewaard zijn gebleven, maar ook dat er door de tijd heen veel is aangepast en veranderd.

Het oorspronkelijke sleuteldorp bestaande uit de Kerkring, de Voorstraat en de Kaai is nog altijd duidelijk aanwezig en vormt het historische hart van het dorp. Dat het water in de Kerkring is verdwenen doet hier geen afbreuk aan. De Kaai zelf is wel veranderd. Voorheen was de havenkom een stuk breder, met brede en smallere kades rondom. De dorpskern was ruimtelijk en functioneel sterker verbonden met het water. Zo werd in de cafés onderhandeld over de prijzen van landbouwproducten en boten met goederen en mensen voeren af en aan. In 1957 is een deel van het water gedempt omdat de havenkom steeds meer

1895

aanslibte. Met het dempen van het water verloor de dorpskern een deel van zijn oriëntatie op het water. Mede door de positie van de weg langs de Kaai is er de openbare ruimte van de Kaai in tweeën verdeeld: een pleindeel dat meer verbonden is met de Voorstraat en een kadedeel waar je uitkijkt over het havenkanaal, maar waar voornamelijk geparkeerd wordt.

Andere oorspronkelijke landschappelijke structuren die verdwenen zijn, zijn de boezem aan de binnenkant van de Oostdijk en een stuk van de kreek langs de Kolfweg die vroeger tot aan de Oostdijk doorliep. Met de aanleg van een weg (iets voor 1960) en later de bouw van woningen en Arendsweg (na 1960) is dit deel van de kreek verdwenen. De boezem werd begin jaren '80 gedempt.

Het stuk van de Molendijk gelegen tussen de Nieuwstraat en de Voorstraat was lange tijd aan

kaart ongedateerd

weerszijden bebouwd met dijkwoningen. De woningen aan noordzijde zijn in de jaren 30 (?) verdwenen. Op de kaarten is tevens te zien dat er vroeger ook westelijke Achterweg bestond, parallel aan de Voorstraat gelijk als de Oost Achterweg. Aan deze Achterweg is de katholieke Schuurkerk (1759) gesitueerd, waarnaast later met een adres aan de Nieuwstraat de neogotische Rooms-Katholieke parochiekerk (1897-1898) is gebouwd en een schoolgebouw.

De West Achterstraat is verdwenen, maar aan de huidige parkeerplaats staat nog de Schuurkerk en andere panden die herinneren aan de West Achterweg.

Verdwenen en nieuwe structuren in de dorpskern

1930

BEWAARDE STRUCTUREN

Het oorspronkelijke sleuteldorp bestaande uit de Kerkring, de Voorstraat en de Kaai is nog altijd duidelijk aanwezig en vormt het historische hart van het dorp. Andere historische-landschappelijke lijnen en linten in de dorpskern zijn de Molendijk, de Zuiddijk en de Oostdijk, maar ook de Kolfweg langs een oude kreek en een oude straat zoals de Nieuwstraat. Ook het havenkanaal en het Spui zijn nog sterk aanwezige landschappelijke structuren, al heeft het Spui een van zijn oorspronkelijke functies verloren. Bij (spring)vloed werd hier namelijk via een sluis water ingelaten, dat bij vervolgens bij eb weer werd geloosd om het dichtslibben van havenkom tegen te gaan.

Wat beeldbepalende elementen betreft kent het dorp enkele Rijksmonumenten. Dit zijn molen 'de Korenbloem' (1748), de Nederlands Hervormde kerk en de toren van deze kerk (aparte status) en de

1960

Rooms-Katholieke kerk.

Daarnaast zijn er een tal van andere historische panden en plekken met een verhaal, zoals het oude raadhuis en het monument en de begraafplaats van de Watersnoodramp. Wat meer verborgen, maar een bijzonder onderdeel van de dorpskern zijn de moestuinen. Deze lagen voorheen in het open landschap aan de rand van het dorp, maar zijn nu onderdeel geworden van het dorp door de bouw van de nieuwe woonwijk. Tenslotte staat in het plantsoen bij de Kolfweg een volière die zo'n vijftig jaar geleden werd aangelegd. Samen vormen deze elementen het erfgoed van het dorp.

NIEUWE STRUCTUREN

Naast de bewaarde en verdwenen structuren zijn er ook nieuwe structuren en elementen zijn toegevoegd aan de dorpskern. Deze zijn voornamelijk recent van aard. In de eerste plaats is er het winkelcentrum (2008). Dit gebouw met winkels, appartementen en

2020

een parkeerdek heeft een belangrijke functie in het dagelijks leven in de dorpskern. Het complex is gelegen tussen de Oostdijk en de Dabbehof en wordt ook vanaf beide zijden ontsloten.

Een tweede nieuwe toevoeging aan de dorpskern is de bebouwing aan het Handelskade (2010-2020). Hoewel hier vroeger ook pakhuizen en fabrieken hebben gestaan vormt de kade samen met de jachthaven een nieuwe toevoeging aan de openbare ruimte van de dorpskern.

Tenslotte is aan de zuid-oostkant van het dorpscentrum de nieuwbouwwijk Molenpolder gebouwd.

Cultuurhistorische en waardevolle elementen in de dorpskern

V.b.n.b.: Nederlands Hervormde kerk, Rooms-Katholieke kerk, Watersnoodramp begraafplaats, Spuikanaal, Kolfweg, Voorstraat, Kaai, havenkanaal, oude raadhuys, winkelcentrum Dabbehof

Conclusies en opgave

CONCLUSIES

Als we kijken naar de dorpskern van Oude-Tonge dan is aan de hand van de historische kaarten te zien dat in de basis de oude structuurlijnen binnen de dorpskern intact zijn gebleven. Zij vormen nog steeds de belangrijkste openbare ruimtes in het dorp. Het betreffen de Kerkring, de Voorstraat, de Kaai, de Molendijk, de Oostdijk, het havenkanaal en het Spui.

Deze plekken hebben hun bestaansrecht verworven en zijn een essentieel onderdeel van de beleving en het functioneren van de dorpskern van Oude Tonge. Het is dan ook belangrijk hun intrinsieke kwaliteiten te behouden en te versterken. Dit betekent aandacht voor de uitstraling en (groene) inrichting van deze openbare ruimtes en de kwaliteit van de aanliggende bebouwing. Beide aspecten schieten op dit moment op een aantal plekken tekort.

Daarnaast zijn er een aantal structuren bijgekomen, zoals het winkelcentrum en de bebouwing aan de Handelskade. Welke toevoegingen voor de dorpskern op het gebied van voorzieningen en nieuwe woningen, maar ook als nieuwe openbare ruimtes waar dorpsbewoners elkaar ontmoeten (plein Dabbehof, nieuwe kade en route langs het water).

Het verdient dan ook aandacht deze nieuwe structuren goed te verankeren aan de meer oorspronkelijke de openbare ruimtes van het dorp en de onderlinge samenhang te versterken. Wederom met aandacht voor de uitstraling en (groene) inrichting van deze openbare ruimtes en de kwaliteit van de aanliggende bebouwing. Maar ook met aandacht voor programma, routes en verbindingen.

OPGAVE

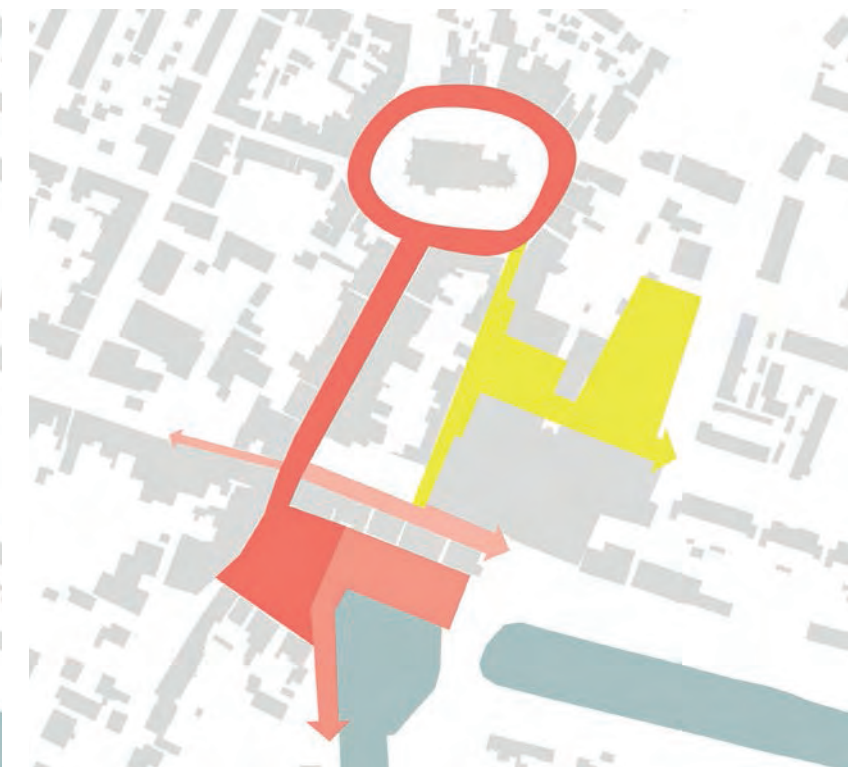
Samenvattend is de opgave voor de dorpskern om de kwaliteit van de belangrijkste openbare ruimtes te verbeteren en de onderlinge relatie te herstellen en te versterken; samen vormen ze tenslotte een aantrekkelijke en uitnodigende dorpskern voor bewoners en bezoekers.

AANPAK

De openbare ruimtes die in het vervolgtraject worden uitgewerkt zijn de Kerkring, de Voorstraat, Molendijk-Oostdijk, het Kaaiplein en de openbare ruimte rondom de Dabbehof. Op de volgende bladzijden wordt een impressie gegeven van het huidige gebruik en de functies van deze plekken binnen het dorp. Deze aspecten worden met uw inbreng in vervolgtraject verder aangevuld.

Verbeterpunten: belangrijkste openbare ruimtes hebben weinig onderlinge samenhang en hebben (deels) een gebrek aan uitstraling door achterstallig onderhoud aan de openbare inrichting en gebouwen

Kansenkaart: versterken van de onderlinge samenhang van de belangrijkste openbare ruimtes in dorpskern door het beteren van de kwaliteit en uitstraling van deze plekken in inrichting en bebouwing

Functie en gebruik openbare ruimtes dorpskern

- de Kerkring

FUNCTIE

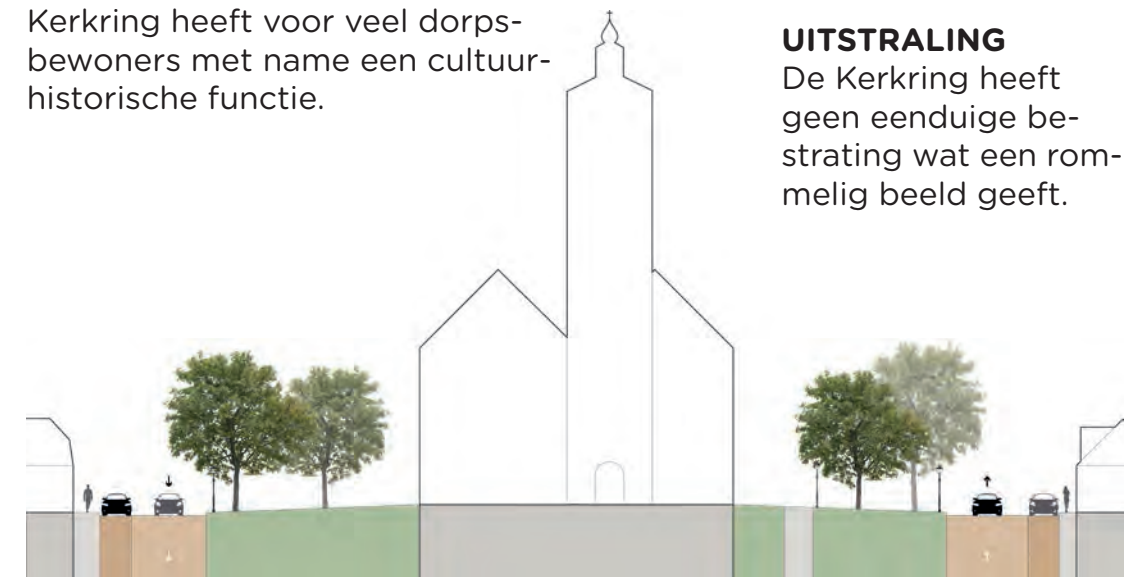
De Kerkring met de Nederlands Hervormde kerk is een hoofdelement van het oorspronkelijke sleuteldorp en het religieuze hart van het dorp. Andere functies aan de Kerkring, zoals het kerkelijk bijgebouw en de vroegere pastorie, nu het Verenigingsgebouw ondersteunden deze ontmoetingsfunctie. In de overige bebouwing zaten werkplaatsen, woningen en winkels, net zoals in de Voorstraat. Nu is er nog een enkele winkel te vinden. De Kerkring heeft voor veel dorpsbewoners met name een cultuurhistorische functie.

GEBRUIK

Het gebruik van de Kerkring wordt op zondagen bepaald door de kerkgangers die hier parkeren en de kerkdienst bijwonen. Op de overige dagen wordt de Kerkring meer als onderdeel van een route naar andere plekken in de dorpskern gebruikt, dan als eindbestemming. Met uitzondering van de winkels op de hoek van Kerkstraat en de kapper. De Kerkring heeft eenrichtingsverkeer voor auto's.

UITSTRALING

De Kerkring heeft geen eenduidige bestrating wat een rommelig beeld geeft.

Kerkring, Oude-Tonge.

Functie en gebruik openbare ruimtes dorpskern -Voorstraat/Molendijk

FUNCTIE

De Voorstraat is ook een hoofdelement van het oorspronkelijke sleuteldorp. Aan de Voorstraat bevonden zich representatieve woningen, zoals de burgemeesterswoning. Daarnaast was de Voorstraat een lange tijd de belangrijkste winkelstraat in Oude Tonge. Ook de markt werd hier gehouden. Met het wegtrekken van de winkels en de komst van het winkelcentrum heeft de Voorstraat nu met name een woonfunctie, op een enkele winkel en horecagelegenheid na.

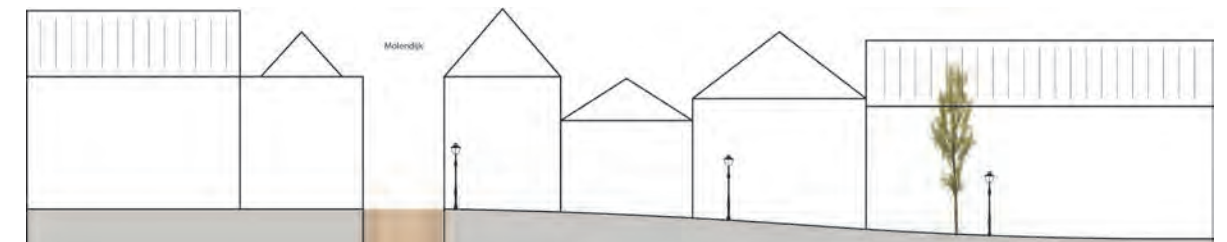
GEBRUIK

De Voorstraat wordt tegenwoordig met name als route naar andere bestemmingen in het centrumgebied gebruikt.

De straat verbindt de Kaai met de Kerkring en wordt in deze richting met name door fietsers gebruikt. Voor de auto's is het eenrichtingsverkeer, wat samen met het eenrichtingsverkeer vanaf de Molendijk vaak gevaarlijke situaties oplevert voor fietsers en voetgangers. Het autoverkeer dat deze route volgt is op weg naar de Oostdijk (de parkeergarage van het winkelcentrum).

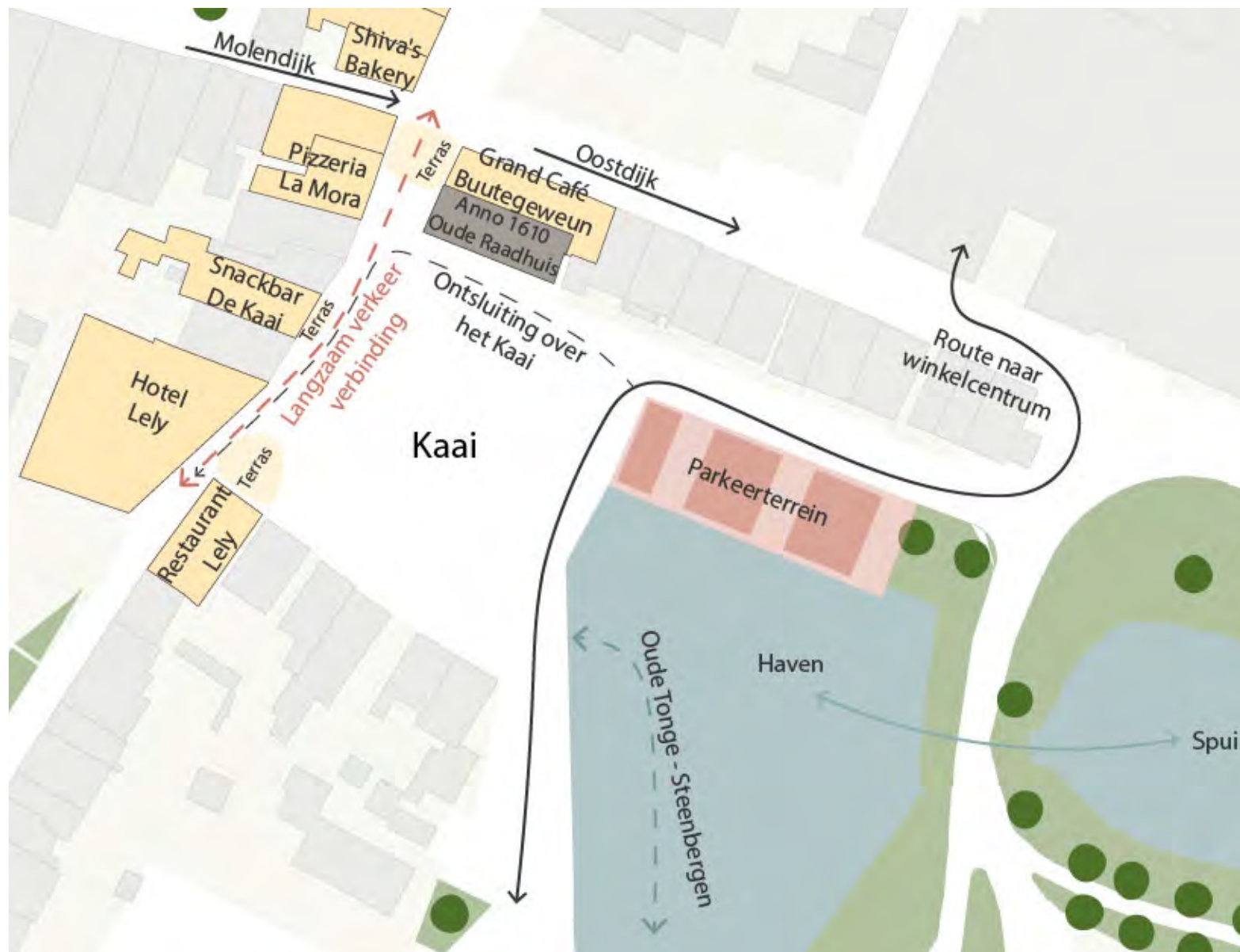
UITSTRALING

Het gat in de bebouwing op de hoek met de Oostdijk doet afbreuk aan de uitstraling van deze straat en het hele kruispunt. De gevels en de (groene) straatinrichting van zowel de Molendijk-Oostdijk als de Voorstraat verdienen aandacht.

Functie en gebruik openbare ruimtes dorpskern

- de Kaai

FUNCTIE

De Kaai heeft als derde onderdeel van de sleutel altijd een belangrijke functie gehad voor de economie en het bestuur van het dorp. Het was de plek waar de landbouwproducten werden verhandeld en overgeslagen op schepen. In de cafés op de kades hadden dan ook een sterke ontmoetingsfunctie voor bewoners en bezoekers van Oude Tonge. De overslag heeft plaats gemaakt voor watersport, toerisme, en hoewel de havenkom is verkleind is de Kaai nog steeds de plek in het dorp waar de relatie met het water centraal staat en bezoekers van Oude Tonge letterlijk en figuurlijk aan land en dorp betreden. De Kaai is een spil voor een aantal belangrijke routes binnen en buiten de dorpskern.

GEBRUIK

Het gebruik van de Kaai heeft door de tijd heen een sterke verandering ondergaan. Met het dempen van de havenkom is een groot plein ontstaan en een parkeerplaats aan de kop van het water. Nadat in 2013 het plein is heringericht waarbij de bomen zijn verdwenen, vindt hier de weekmarkt plaats en grotere dorps-evenementen zoals Koningsdag. Op de parkeerplaats aan de zuidzijde van de Kaai vindt de kermis plaats. Op het plein zit een hotel en een aantal horecagelegenheden, sommige met een terras.

UITSTRALING

De bestrating van het plein en omgeving is goed. De ruimte als geheel mist bomen en groen en aanleidingen tot ontmoeting buiten de terrassen om. Ook mist de Kaai een plek aan het water om te verblijven.

Functie en gebruik openbare ruimtes dorpskern

- Dabbehof

FUNCTIE

Met de ontwikkeling van het winkelcentrum aan de Dabbestraat in 2008 is gegarandeerd dat het dorp de centrumfunctie in de regio behoudt. Door het winkelcentrum wordt het voorzieningen niveau in Oude Tonge hooggewaard door zowel bewoners als bezoekers. De functie die deze plek heeft binnen de dorpskern is winkelen en ontmoeten.

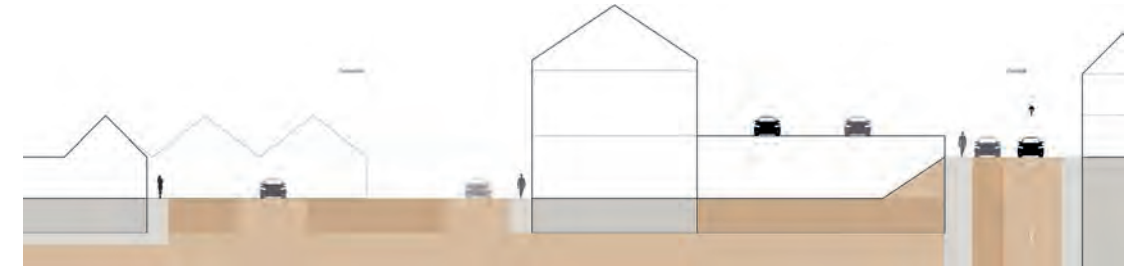
GEBRUIK

Het winkelcentrum speelt een belangrijke rol in het dagelijks leven van bewoners van Oude Tonge. Bij het doen van boodschappen ontmoet men een bekende en maakt een praatje. De buitenruimte is hier niet specifiek op ingericht. De Dabbehof en Dabbestraat is ontsluitings-

gebied voor auto's, vrachtverkeer, fietsers en voetgangers. Aan de Oostdijk ziet de ingang van het parkeerdek en een tweede toegang voor het winkelcentrum. Ook hier is gelegenheid om de fiets te parkeren. Het winkelcentrum kan dus van twee kanten benaderd worden, afhankelijk van waar men in Oude Tonge woont, wordt gebruik gemaakt van de ene of andere zijde.

UITSTRALING

Het winkelcentrum zelf ziet er goed uit. De inrichting van de aanliggende openbare ruimtes, de West Achterweg, de Dabbestraat en de Dabbehof laat te wensen over en mist verblijfskwaliteit. De uitstraling van de panden aan de Arendsweg en Dabbestraat is een doorn in het oog.

Schiehavenkade 158-160

3024 EZ Rotterdam
tel 010 303 1277
www.od205.nl